

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

سرشناسه:	محدثی، جواد، ۱۳۳۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	درسنامه اخلاق/جواد محدثی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۳۳ ق. = ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۱۹۲ص
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۳۶۶-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فاپا
موضوع:	اخلاق اسلامی
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۴ (فیا).
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۵ (فیا).
یادداشت:	چاپ چهارم: ۱۳۹۶ (فیا).
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية.
رده بندی کنگره:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ BP۲۴۷/۸/۳د۴ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی:	۲۳۱۳۳۸۸

درسنامه اخلاق

جواد محدثی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

درسنامه اخلاق

مؤلف: جواد محدثی

تهیه‌کننده: مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی

چاپ چهارم: ۱۳۹۶ش / ۱۴۳۸ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: زلال کوثر ● قیمت: ۱۳۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۱۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ دورنگار: داخلی ۱۰۵_۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

 pub.miu.ac.ir

 https://telegram.me/pub_almostafa

 miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی‌ابهری
- ناظر فنی: محمداقبر شکری

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نوین، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آنها، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت نیروهای متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که تمام دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند، و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی و تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید.

بالتذگی مراکز آموزشی، در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. هم‌چنین بازنگری متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها موجب حفظ نشاط علمی مراکز آموزشی است.

حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است

که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند. «جامعة المصطفى ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب آموزشی را سرلوحه تلاش‌های خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این تلاش است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفى ﷺ» ضمن تقدیر و تشکر از فرزانه‌گانی که در تولید این اثر، همکاری و همفکری کرده‌اند، آن را به عموم اهل فرهنگ و اندیشه تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفى ﷺ

فهرست

۱۳	.....	سرآغاز.....
۱۵	.....	۱. تعریف اخلاق.....
۱۵	.....	تعریف اخلاق.....
۱۶	.....	علم اخلاق.....
۱۸	.....	سؤالات درس.....
۱۹	.....	۲. شهوت.....
۱۹	.....	مفهوم شهوت.....
۲۰	.....	شهوت و هوای نفس.....
۲۲	.....	تعديل، نه تعطيل.....
۲۴	.....	سؤالات درس.....
۲۵	.....	۳. خشم و غضب.....
۲۶	.....	غضب در روایات.....
۲۷	.....	مهارة خشم.....
۲۸	.....	فرو بردن خشم.....
۳۰	.....	سؤالات درس.....
۳۱	.....	۴. حسد.....
۳۲	.....	نشانه‌های حسد.....
۳۲	.....	زیان‌های حسد.....
۳۳	.....	درمان حسد.....
۳۴	.....	فرق حسد و غیبه.....
۳۵	.....	سؤالات درس.....

۳۷	.....	۵. ریا
۳۸	.....	انواع ریا
۳۹	.....	چند حدیث درباره ریا
۴۰	.....	نشانه‌های ریا
۴۱	.....	ریشه و درمان
۴۲	.....	سؤالات درس
۴۳	.....	۶. تکبر
۴۴	.....	انواع تکبر
۴۴	.....	عوامل تکبر
۴۵	.....	کبر در روایات
۴۶	.....	نمادهای تکبر
۴۷	.....	درمان تکبر
۴۸	.....	سؤالات درس
۴۹	.....	۷. عُجب و خودپسندی
۵۰	.....	عُجب در احادیث
۵۰	.....	زیان‌های خودپسندی
۵۲	.....	اقسام عُجب و درمان آنها
۵۴	.....	سؤالات درس
۵۵	.....	۸. حبّ نفس
۵۶	.....	زیان‌ها و عواقب
۵۷	.....	علاج حبّ نفس
۵۹	.....	سؤالات درس
۶۱	.....	۹. حبّ دنیا
۶۱	.....	«دنیا» چیست؟
۶۲	.....	دنیای مذموم و ممدوح
۶۴	.....	حبّ دنیا در روایات
۶۵	.....	راه کاستن از حبّ دنیا
۶۷	.....	سؤالات درس
۶۹	.....	۱۰. حبّ مال و جاه
۷۱	.....	آفات مال دوستی
۷۲	.....	جاه‌طلبی
۷۲	.....	جاه و مقام محبوب و مبغوض
۷۳	.....	درمان این رذیله
۷۵	.....	سؤالات درس

۷۷	۱۱. قساوت قلب
۷۸	دل‌های تیره و سخت
۷۹	اسباب قساوت قلب
۸۰	عوامل رقت و نرمی دل
۸۲	سؤالات درس
۸۳	۱۲. کینه
۸۴	پرهیز از کینه‌توزی
۸۵	آثار سوء کینه
۸۶	درمان کینه
۸۸	سؤالات درس
۸۹	۱۳. غرور و غفلت
۹۰	انواع غرور
۹۴	غرور در احادیث
۹۴	درمان غفلت و غرور
۹۷	سؤالات درس
۹۹	۱۴. حبّ خدا
۱۰۰	نشانه‌ها و آثار حبّ خدا
۱۰۴	عوامل محبت آور
۱۰۶	سؤالات درس
۱۰۷	۱۵. حیا
۱۰۸	حیا، عامل بازدارنده از گناه
۱۰۹	حیای عقل و حیای حُقمق
۱۱۰	حیا از چه کسی؟
۱۱۴	سؤالات درس
۱۱۵	۱۶. خوف و رجا
۱۱۷	مراتب خوف
۱۱۸	توازن خوف و رجا
۱۱۹	آثار خوف و رجا
۱۲۱	سؤالات درس
۱۲۳	۱۷. تقوا
۱۲۴	تقوا چیست؟
۱۲۵	آثار تقوا
۱۲۸	اوصاف و نشانه‌های متّقین
۱۳۱	سؤالات درس

۱۳۳	..... ۱۸. توکل
۱۳۴	..... حقیقت توکل
۱۳۵	..... توکل، تنها بر خدا
۱۳۶	..... نمونه‌هایی از متوکلان
۱۳۸	..... سؤالات درس
۱۳۹	..... ۱۹. صبر
۱۳۹	..... میدان‌های سه‌گانه صبر
۱۴۳	..... صبر در قرآن
۱۴۵	..... آثار صبر
۱۴۷	..... سؤالات درس
۱۴۹	..... ۲۰. شکر
۱۵۰	..... مراتب شکر
۱۵۲	..... رابطه شکر و نعمت
۱۵۴	..... رابطه شکر و افزایش نعمت
۱۵۶	..... سؤالات درس
۱۵۷	..... ۲۱. یقین
۱۵۹	..... آثار یقین و نشانه‌های آن
۱۶۱	..... سؤالات درس
۱۶۳	..... ۲۲. توبه
۱۶۴	..... حقیقت توبه
۱۶۵	..... جایگاه پشیمانی در توبه
۱۶۶	..... توبه و جبران
۱۶۷	..... توبه مقبول و غیرمقبول
۱۶۸	..... تعجیل در توبه
۱۷۰	..... سؤالات درس
۱۷۱	..... ۲۳. صدق و راستی و امانت
۱۷۳	..... فضیلت صدق
۱۷۴	..... صدق، معیار ایمان
۱۷۶	..... سؤالات درس
۱۷۷	..... ۲۴. محاسبه و مراقبه
۱۷۸	..... محاسبه، برنامه تربیتی
۱۸۰	..... کیفیت محاسبه
۱۸۱	..... ادب مراقبت
۱۸۲	..... سؤالات درس

۱۱ فهرست

۱۸۳	.....	۲۵. یاد مرگ.....
۱۸۴	.....	تأکید بر یاد مرگ.....
۱۸۵	.....	آثار یاد مرگ.....
۱۸۶	.....	آمادگی برای مرگ.....
۱۸۷	.....	مردم و یاد مرگ.....
۱۸۹	.....	سؤالات درس.....
۱۹۱	.....	فهرست منابع و مأخذ.....

سر آغاز

اخلاق، از مقدّس‌ترین و مفیدترین علوم و مباحث است. دانستن مباحث نظری اخلاق، مقدمه کسب فضایل اخلاق عملی و آراستگی به خوبی‌ها و پیراستگی از رذایل و ذمائم اخلاقی است. بخشی از موضوعات اخلاقی، جنبه فردی دارد و بخشی اجتماعی بوده و در ارتباط با دیگران است. آنچه در این کتاب آمده، عمدتاً مباحث «اخلاق فردی» است که در دو محور عمده فضایل و رذایل تدوین شده است. از آنجایی که پیراستن، مقدمه آراستن است، ابتدا موضوعات رذایل مطرح شده است. تمامی این بحث در ۲۵ درس ترسیم شده و هر درسی مستقل است. امید آن‌که سودمند افتد.